

Poslanecký klub čsl. sociálně demokratické strany dělnické usnesl se na podání návrhu zákona o vyvlastnění uhelných dolů v republice Československé. Vláda jím má býti zmocněna, aby vyvlastnila ve prospěch státu všechny podniky i s vedlejšími závody. Za právo dolovací a kutací, jakož i za investice, pokud jsou umožněny již výtěžkem podniku, neplatí se žádné náhrady. Náhrada za ostatní vyvlastněné hodnoty má býti stanovena zvláštním zákonem.

Na německé straně byla obrácena pozornost hlavně k německým národním socialistům, hakenkreuzlerům. Jejich Volkssport byl rozpuštěn a našlo se tolik materiálu, který stačil k zatčení většího počtu, zejména mladých hakenkreuzlerů, studentů. V prohlídkách se pokračuje a čím dál, tím více se rýsuje obrys ilegální organizace, která měla svoje centrum v Praze a některých větších městech a která měla svou síť rozprostřenu po celé republice. Němečtí hakenkreuzleři jsou nad ostrým postupem policie velmi rozezlí a vytýkají, že pronásledování hakenkreuzlerů má zakrýt nesnáze, se kterými setkává se vláda a vládní většina na poli politickém a hospodářském. Ale je pozoruhodno, že zejména vůdcové hakenkreuzlerští jsou velmi opatrní, značně sklíčení a třebaže velmi ostře na schůzích mluví, doznávají vinu některých zatčených a chtějí si opatřit alibi, že jednání těchto mladíků nemělo vztah k německé národně sociální straně; na druhé straně snaží se na »persekuci« upozornit v Německu, které však jest jednak příliš zabráno soubojem Hindenburg-Hittler, jednak — ve své demokratické části — nemá sympatií k hakenkreuzlerům.

Bývalý předseda a senátor německé strany nacionální dr. Brunar přestoupil k Všeněmcům, maličké frakci na Chebsku, která je zbytkem někdejších slavných dob Schönerera. Krok Brunarův nebude míti praktického významu a je jenom demonstrací proti německé straně nacionální, v níž krize vyvolaná rozpory mezi křídlem radikálním a oportunním nezadržitelně pokračuje. Německý tisk v těchto dnech připomenul smutný osud někdejšího vůdce německých nacionálů, Baerana. Je v Německu, je mu 60 let, je poloslepý a byl utvořen výbor pro zajištění jeho existence a budoucnosti.

Komunistická strana z části dovedla podchytout hospodářskou krizi, která žene mnohé do zoufalství. Dovedla zejména upoutati na sebe pozornost v severočeské stávce, ale i tyto úspěchy jsou jenom přechodně, poněvadž komunist. strana nemá již organizace, které by dovedly podchytout tyto souběžníky.

Z lidové strany poslanec Sivák v »Prágai Magyar Hirlapu« prohlásil, že slovenská lidová strana zůstane v opozici. Konkrétního obsahu nabývají náznaky, že Hlinka má odejíti z politické aktivity, aby ho nahradil býv. ministr dr. Tiso; dr. Buday — rival dr. Tiso — má býti donucen, aby se podrobil stranické kázní. — Důležité je, že nabývá konkrétních forem jednání o úpravu železničních tarifů, které by prospělo hospodářskému životu na Slovensku, o jehož kritické situaci sneslo hodně materiálu nedávné shromáždění Svazu slovenských průmyslníků. — Při posledních obecních volbách utrpěly maďarské opoziční strany téměř všude citelné ztráty.

Politický život utrpěl značnou ztrátu odchodem senátora G. Habrmana, prvního ministra školství a národní osvěty, který si získal před válkou velké zásluhy o dělnictvo, který přispěl za války k lepší orientaci čsl. sociální demokracie a po převratu byl z těch, který dovedl kladně uplatnit síly dělnického hnutí v rámci samostatného státu československého.

V. Gutwirth.

B. ZAHRANIČNÍ.

Presidentské volby v Německu. — Boj o volební reformu a parlamentní volby ve Francii. — Odročení ženevské odzbrojovací konference. — Shromáždění S. N. a příměří v Šanhaji. — Zájezd Tardieuův do Londýna a podunajská konference. — Republikánská vláda v Irsku.

Volba říšského presidenta stala se v Německu pravou zkouškou sil vlády středu a radikálního extremismu. Nacionální opozici zklamalo její očekávání, že president *Hindenburg* nebude kandidovati proti ní nebo že nebude kandidovat vůbec, když bojovné volby stanou se nutné. Zklamala ji také naděje, že povalí vládu Brüningovu ještě v posledním zasedání říšského sněmu na konci února, kdy

vnitropolitická situace stávala se znovu velmi obtížnou. Kancléř Brüning manevroval velmi obratně a dostal své odpůrce tam, kde je chtěl mít. Musili postupovat frontálním útokem proti jeho posicím, hájeným popularitou jména Hindenburgova. Přitom se pravici ani nepodařilo najít společného kandidáta, a levicový extremismus nešel do voleb ani zdaleka s tou energií, jakou by byla pravá složka opozice potřebovala k důkladnějšímu oslabení středu. Strana Hitlerova dovedla rozpoutat agitaci netušených rozměrů, ve které předstihla i všechny své vlastní dosavadní rekordy. Přesto výsledek zůstal daleko za jejími nadějemi. Sebevědomá tvrzení o zajištěném vítězství *Adolfa Hitlera*, který se již jmenoval příštím říšským presidentem, patřila ovšem ku známým metodám hitlerovské propagandy, ale přesto není pochyby, že v hlavním stanu Hnědého domu očekávalo se s určitostí dosažení největšího počtu hlasů nebo aspoň jen malá diference mezi hlasy Hindenburgovými a Hitlerovými. *Výsledek 18,660.000 pro Hindenburga a 11,330.000 pro Hitlera* přinesl jim tudíž těžké zklamání. Dá se vysvětliti jen tím, že *sociální demokracie volila velmi disciplinovaně Hindenburga a že jméno starého maršála-presidenta podrželo všechnu svou přitažlivost v širokých vrstvách národního měšťanstva*. To se ukázalo jednak poměrně nízkou cifrou hlasů, odevzdaných *Thälmannovi*, jednak stagnací hlasů *Stahlhelmu* a *nacionálů Hugenbergových*. Thälmann dostal jen necelých 5 milionů, Dusterberg rovných 2 a půl. Tím se stal výsledek volby druhého kola, k níž dochází pouze pro nedostatek necelého půl procenta hlasů odevzdaných Hindenburgovi, nepochybným, a spekulace Hugenbergova, že jeho hlasy budou rozhodujícím závažím na váze úspěchu, je zmařena. Němečtí nacionálové pozbyli proto zájmu na pokračování v zápasu proti Hindenburgovi a soustřeďují všechnu svou pozornost k *zemským volbám*, které se budou konati 24. dubna. Zde půjde v první řadě o dobytí vlády v Prusku, která je dosud v rukou tak zv. výmarské koalice sociálních demokratů, demokratů a středu. Podle poměru hlasů, odevzdaných při volbách říšského presidenta, jeví se pád této koalice v Prusku nezbytný, a není vyloučeno nebezpečí vlády harzburské opozice. Počet hitlerovských hlasů se v průměru celé říše téměř zdvojnásobil, poněvadž však na jihu a západě je úspěch hakenkrajclerů menší, možno v Prusku počítati s více než dvojnásobným počtem hitlerovců ve srovnání s rokem 1930. Sociálně-demokratický ministr vnitra *Severing* přikročil sice k *domovním prohlídkám a zatýkání v řadách hakenkrajclerských* pod titulem připravovaného převratu jejich bojovné organizace, tím se však nemůže nic změnit na rozmachu hnutí, které v Prusku demokracii ohrožuje. 13. březen znamená sice odražení nebezpečného útoku fašismu, ale rozhodnutí může přinésti teprve 24. duben.

Ve Francii odehrává se podobný zápas mezi pravici a levici před rozhodujícími sněmovními volbami, ač přiměřeně jiným poměrům staré republiky ve formách přísně ústavních. *Pravice sněmovny*, která dobyla nedávno úspěchu nad senátem, když nahradila vládu Laval-Tardieuovu kabinetem Tardieu-Lavalovým, pokusila se opatřiti si výhodnější podmínky volebního zápasu *změnou volebního řádu*. Místo dosavadního poměrného zastoupení a voleb ve dvou kolech chtěla přejíti spíše k *anglické soustavě voleb majoritních*. Kandidát, který by obdržel aspoň 25% hlasů zapsaného voličstva v okrese, měl býti považován za zvolena. Zároveň zavádělo se reformou *hlasovací právo žen a volební povinnost*. Senát odmítal však tuto osnovu a především proto, že Laval ji favorisoval, došlo ke konfliktu. Když přišel *Tardieu*, zdálo se, že sněmovna bude za svou reformu zápasiti jako zápasila za svou vládu. Ale *Tardieu* sám neujal se osnovy proti senátu a pokusil se vůbec najíti *lepší poměr k levici*. Sněmovní většina, podporující volební reformu, se potom rozpadla. Volby budou se konati ještě podle starého způsobu ve dvou kolech, při čemž dojde ve většině okresů ke kartelu obou největších levicových stran. Pravice snažila se také odsunouti volební termín až na poslední chvíli, aby výsledky presidentských a zemských voleb v Prusku s nezbytným vzrůstem hlasů hitlerovských vykonaly určitý mravní vliv na francouzské voličstvo. Vláda *Tardieuova* vypsalas však volby na počátek května, neděle 1. a 8./V. Kampaň byla zahájena velkým projevem ministerského předsedy.

Odzbrojovací konference se přes svátky odročila až do 11. dubna, aby se přestávky využilo ku přípravě zásadních rozhodnutí mezi hlavními státy. *První fáze*, trvající od 2. února až do 18. března,

nepřinesla pokroky, kterých ostatně málokdo v plném rozsahu očekával. Bylo zřejmo, že za dané situace se vytčeného cíle, to jest nejen omezení, nýbrž také skutečného snížení světové výzbroje, nedá dosáhnouti naráz. Krajně nepříznivá situace mezinárodní, za níž se konference, jejíž datum bylo předem stanoveno, sešla, bránila i ryze technicky věnovati se s plným úsilím vlastnímu úkolu. Zástupci 64 států, do Ženevy vyslaní, musili se věnovati nejprve *aktualitě hrozící války na východě*, byli absorbováni mimořádným shromážděním Společnosti národů, pak zase vystoupil *problém pomoci státům střeoevropským*, octnuvším se v tísní následkem kritických hospodářských poměrů v této oblasti. *Organisace práce* konference odzbrojovací svěřena byla československému *ministru dru. Benešovi*, který byl zvolen předsedou hlavního výboru a tudíž vlastně jednatelem celé konference. Šlo nejprve o to zachránit dílo mnohaleté přípravné činnosti, která se rozvíjela v komisi, zvolené Společností národů v roce 1926 tak zv. *všeobecnou odzbrojovací konvenci*, uvádějící výzbroj všech států do jistých mezí a zavádějící mezinárodní kontrolu. Tato konvence sama byla však *potírána od počátku zásadně německou politikou*, poněvadž nechávala nedotčený rozdíl mezi státy již odzbrojenými na základě mírových smluv, a státy ostatními. Německo trvá na tom, že může podepsat jen takovou konvenci, která bude *platit docela stejně pro všechny členy Společnosti národů*. Německo je rozhodnuto prosadit svou zásadu zrovno-právnění při této příležitosti nebo raději nechat konferenci skončit doznáním nezdarem. To by ovšem mělo za následek jeho pokus vyzbrojiti se znovu, na něž by Francie mohla odpovědět jen stupňovanou výzbrojí vlastní, takže efekt by byl právě opačný než o jaký se usiluje. Proto *politika francouzská* staví proti německé zásadě rovnosti do popředí svoji *zásadu bezpečnosti*. Německé úsilí směřuje k revisi mírové smlouvy, zatím co jde o její naplnění. Povoliti zvýšení výzbroje nad dosavadní stav znamenalo by neodpustitelný krok zpět, za nímž by s osudovou nutností musily následovati další. Francie je odhodlána splnit i se své strany odzbrojovací klausule mírové smlouvy, ale ty jsou zřetelně vázány na *předpoklady*, kterých zde dosud není. Všechny státy, které jsou členy Společnosti národů, slíbily snížit svoji výzbroj na nejmenší míru, *srovnatelnou se svoji bezpečností*. Ale bezpečnost světa vypadá dnes tak, že žádná vláda nemůže na sebe vzít odpovědnost, která by vznikla ze snížení národní výzbroje pod nynější stav. Právě z toho důvodu navrhla francouzská delegace hned na počátku upevnění mezinárodní bezpečnosti *vybudováním skutečné exekutivy Společnosti národů*. Navrhuje docela konkrétně, *aby se nejtěžší a nejnebezpečnější zbraně vydaly mezinárodní autoritě*, čímž by bylo rázem provedeno jak snížení výzbroje jednotlivých národních armád, tak utužení výkonné moci ústřední. Je zřejmo, že o těchto zásadních problémech musí padnout rozhodnutí mezi čtyřmi nebo pěti hlavními zúčastněnými velmocemi, dříve nežli technické komise odzbrojovací konference budou moci vykonati nějakou plodnou práci. *Prozatím odkazovala jen jedna komise svůj úkol druhé*, žádná ze speciálních otázek nedostala se k meritorní diskusi, ani takové přesně definované věci jako byl na příklad návrh na zmezinárodnění obchodního letectví nebo na opatření k tak zv. morálnímu odzbrojení podle návrhů vlády polské.

Mimořádné zasedání Společnosti národů, které se konalo současně s odzbrojovací konferencí od 3. března, přineslo úspěch aspoň v tom směru, že akutní nepřátelství na dalekém východě opravdu ustalo. Všechny domluvy u vlády tokijské, podnikané jak Radou Společnosti národů, tak jednotlivými velmocemi, zejména vládou Spojených států severoamerických, zůstávaly bez účinku a také porady o příměří mezi místními vojenskými činiteli v Šanhaji, které se konaly na palubě anglické vlajkové lodi »Kent«, rozbíjely se o neústupnost obou stran. Japonci, ačkoliv se přepočítali v odhadu síly čínského odporu, nebo spíše právě proto, že tím jejich vojenský prestýž byl dotčen, nemohli upustit od původního požadavku, aby Číňani vyklidili město a zaujali posice až v okruhu 20 mil. Teprve když nově vyložená japonská divise, hrozící obchvatem pravého křídla čínské fronty, přinutila obhajobu k vyklizení tvrdošíjně hájených posic, vznikly nezbytné *objektivní podmínky pro zastavení nepřátelství*. Obavy, že Japonsko bude hledět využití svého úspěchu a že povede bezohledně dále válku proti Číně, se nesplnily. Vláda tokijská použila naopak jak se zdá s povděkem této příležitosti, aby

dobrodružství likvidovala a komplikací, hrozcích z uplatnění čl. 15. a 16. paktu Společnosti národů, se vyvarovala. To ovšem vyvolalo zas v nesmířitelných kruzích japonské veřejnosti zejména v mocných dosud řadách staré feudality, nespokojenost, takže vzniká nebezpečí vnitřních otřesů v Japonsku. Mluví se na jedné straně o vytvoření koaliční vlády konservativní i liberální strany v parlamentu, ačkoliv poslední volby daly konservativcům náležitě nosnou většinu, jednak o zamýšleném fašistickém převratu, provedeném stranou vojenskou. Radikální nacionalismus japonský jistě těžce snáší vmísení se Společnosti národů do jeho konfliktu s Čínou a zejména nekompromisní odsouzení japonských metod i cílů resolucí mimořádného shromáždění. Čína odvolala se k tomuto širokému fóru právě proto, že v Radě, kde mají převahu velmoci, uplatňoval se vůči Japonsku příliš ohleduplný oportunistus. Odpovědné velmoci měly zcela přirozeně obavy před důsledky z aplikace sankcí, třeba i jen hospodářských, proti jedné z největších mezi nimi. Ve Shromáždění uplatnili se naopak spíše hlasy mocí malých, které vidí v paktu Společnosti národů kodex nového mezinárodního práva, poskytujícího jim jisté ochrany proti převaze silnějších a zvláště útočníků. Proto bylo možno nadíti se zde energického odsouzení bezohledného zneužití přesily, jehož se dopustilo Japonsko vůči Číně. V resoluci ze dne 11. března, která byla přijata jednomyslně, při čemž se oba státy, jsoucí ve sporu, zdržely hlasování, bylo stanoveno, že na celém území čínském má se obnovit právní stav a že za žádných okolností nemůže býti uznáno to, co bylo vytvořeno v rozporu s ustanoveními článků paktu pouhou mocí zbraní. Zároveň byly obě strany vyzvány, aby se sešly bezodkladně v Šanhaji ke konferenci za přátelského prostředkování zástupců velmocí k úmluvě definitivního příměří. Resoluce vztahuje se na celé čínské území, tedy i na Mandžusko, třebaže zde vytvořen byl již fait accompli samostatného státu mandžuského. Speciálně se však Shromáždění Společnosti národů otázkou mandžuskou nezabývalo, nýbrž zvolilo devatenáctičlenný výbor, který na místo Rady bude nyní záležitost sledovat a bdít nad provedením usnesení Společnosti národů. Komise, vyslaná na místo pod vedením Angličana Lyttona, podá v nejbližší době svoji zprávu. K definitivnímu ujednání příměří však dosud nedošlo, třebaže projevy nepřátelství se neopakují. Číňani trvají zásadně na podmínce vyklizení neprávem obsazeného území, zatím co Japonci chtějí podržet určitou posádku aspoň ve svém oddílu mezinárodní koncese šanhajské a v některých přilehlých posicích. V severním Mandžusku vzniklo určité hnutí v posádkách vojska, které mělo přísahat věrnost nové vládě, bylo však potlačeno. Rovněž činnost band nenabyla většího rozsahu.

Za svého pobytu v Ženevě promluvil francouzský ministerský předseda Tardieu se zástupci všech střeoevropských států a doporučil jim, aby ujednali mezi sebou užší hospodářskou kooperaci na podkladě preferenčních cel a kontingentů. Slíbil jim při tom nejen jménem vlády své, nýbrž i jménem vlády anglické a italské plnou podporu. Zpráva o tomto zakročení způsobila veliký rozruch, tím spíše, že nebylo zde zmínky o Německu. Ministerský předseda Tardieu neměl však na mysli podniknouti skutečnou demarche, nýbrž jen dáti podnět na základě volání o pomoc, které se ozvalo z Vídně krátce před tím ústy samotného kancléře Buresche. Teprve o několik dní později odevzdala vláda francouzská všem vládám, zde interesovaným, memorandum, v němž vykládala svoje zásady velké hospodářské rekonstrukce střeoevropské, která teprve může odůvodnit a umožnit skutečnou finanční pomoc státům, které všechny bez rozdílu jsou zde již více či méně kriticky postiženy. Podle francouzského plánu není možno pomýšlet na skutečnou celní unii, nýbrž toliko na preferenční jednotu, a to jen mezi pěti navzájem se doplňujícími a mocensky se vyvažujícími státy podunajskými: Rakouskem, Československem, Maďarskem, Jugoslavií a Rumunskem. Francouzský plán vznikl za spolupůsobení československé zahraniční politiky, která od překažení loňského plánu rakousko-německé celní unie má všecken zájem na tom zabývat se pozitivně problémem střeoevropským. Zájem západních velmocí na střední Evropě je dán jednak značnými kapitálovými investicemi, které jsou tu ohroženy, jednak politickým zájmem Francie vyhnouti se všemu, co by mohlo vést k opakování loňského pangermánského pokusu. Problém je třeba řešit ryze hospodářsky, ale právě tento důraz na vyloučení politických zřetelů má svrchovaný politický význam. Německo využívá právě rakouské tísně, aby pod záminkou života neschopnosti rakouského

státu v novém útvaru provádělo *via facti* jeho připojení. Naproti tomu zájmem francouzským a ovšem stejně naším je vidět *Rakousko samostatné a silné*, tedy hospodářsky zdravé, což není možno zajistiti jinak nežli když se mu opatří jeho někdejší místo v prostředkování hospodářských styků mezi státy středoevropskými. Přitom není nejmenšího nebezpečí ohrožení politické samostatnosti kohokoli, nýbrž právě naopak jedině takovýmto způsobem, zajišťujícím hospodářskou prosperitu, *zajišťuje se zároveň politická nezávislost*. To vědí velmi dobře obě sousední velmoci, které spatřují zde vhodné pole uplatňování svého vlivu: *Německo a Italie*. Proto staví se k francouzskému návrhu odmítavě a hájí svůj zájem na udržení dosavadního postavení. Nechtějí připustit semknutí středních států samotných, žádají, *aby byly do souručenství zahrnuty*. Je však zcela vyloučeno zahrnovat mezi malé státy velmoci a je rovněž vyloučeno propustit ze závazku klausule nejvyšších výhod státy zúčastněné takovou měrou na světovém obchodu, jako je na příklad Německo. Ozdravení států podunajských a zejména Rakouska a Maďarska, je možné jen poskytnou-li se jim samotným možnost intensivnějšího vzájemného styku. Rozhodnutí spočívá v rukou neutrální velmoci anglické, jejíž ryze hospodářské a finanční zájmy na obnově Evropy, ať v celku nebo v určité části, nemůže býti podezříván. Proto také francouzský ministerský předseda soustředil své námahy v tomto směru, věda, že získá-li Anglii, vše ostatní bude mu přidáno. Na druhé straně anglický ministerský předseda *MacDonald*, třebaže trvá na své zásadě nevázati se jednostranným spojenectvím, nýbrž jednati na podkladě rovnoprávnosti a loyální *spolupráce všech hlavních států*, neuzavírá se poznání, že Francie je nejsilnějším mocenským činitelem na kontinentu a že praktická činnost a skutečné pokroky nejsou možné nežli v souhlasu s ní. Proto nevyhýbal se *zvláštní schůzce anglo-francouzské*, k níž došlo ve dnech 3. a 4. dubna. Byly připraveny společné směrnice pro následující *konferenci čtyř mocností*, takže celá otázka dostala se do řádných kolejí.

Ve volbách, konaných do *irského sněmu* koncem února, zvítězila *republikánská strana De Valerova* nad dosavadní vládou *Cosgravovou*. Ačkoliv republikáni nemají sami většiny (71 ze 152), je tu dále ještě 16 poslanců nezávislých a 7 sociálních demokratů, jichž stanovisko je bližší v rozhodujících otázkách státní politiky staré vládě, chopil se De Valera okamžitě uskutečňování svého zásadního programu. Ohlásil v Londýně, že *přísaha věrnosti králi Jiřímu* nemůže býti integrální součástí irské ústavy a že hodlá poslance tohoto závazku zbavit. Dále hodlá zastaviti plat ročních 3 mil. liber šterlinků na úmor pozemkové půjčky. Anglická vláda naproti tomu prohlašuje přísahu věrnosti za neodlučnou od smlouvy, na jejímž základě stalo se Irsko v roce 1921 Svobodným státem, a trvá i na pravoplatném placení pozemkové půjčky. Chce však řešit konflikt výhradně metodami mírnými, je tu *instance společného říšského soudu*, po případě soudu haagského. Naznačuje se, že v žádném případě neuchýlí se Anglie k násilí proti Irsku, že však by roztržka měla za následek vyloučení *Irsk z konferenci britské říše*, což by znamenalo těžké škody tamnímu zemědělství. Na základě těchto skutečností zaujímá i vláda De Valerova již mírnější stanovisko.

Dr. Rudolf Procházka.

LITERATURA.

CHARLES A. BEARD & WILLIAM BEARD: THE AMERICAN LEVIATHAN. The MacMilland Co., New York, 1930. 824 stran. Ilustrace, index, bibliografie. (§ 5.—.)

Dr. Beard patří mezi nejvýznačnější politické vědce Ameriky, kteří prakticky zrevolucionisovali historickou a politickou vědu Spojených států. Jeho předchůdcové založili svoje úvahy na tradici, která vyvrcholila ve psaní historického bájesloví a věnovala se hlavně národním hrdinům a vojenským episodám národního života. Moderní škola, ke které Beard patří a jejíž je nejvýznačnějším představitel, hledí izolovat legendy, tradice a teorie od praxe. Realistické vlivy, založené na sociálních a ekonomických podkladech, mají pro ně největší cenu. Probojování této metody se neobešlo bez patriotických útoků na ni a dr. Beard byl pokládán za heretika amerického patriotismu od doby, kdy